

УДК: 811.111'42:7.097

“Романські, германські та східні мови”

Човганюк Мирослава Миколаївна

асистент кафедри англійської філології

Інститут іноземних мов

Вінницький державний педагогічний університет

імені Михайла Коцюбинського

РЕАЛІЗАЦІЯ СТРАТЕГІЙ ПОЗИТИВНОЇ ВВІЧЛИВОСТІ У ДИСКУРСИВНОМУ ПРОСТОРІ ТОК-ШОУ: КОМПЛІМЕНТ

Постановка проблеми. Починаючи з 90-х років ХХ століття процес дослідження ввічливості відчуває істотних змін, і поряд з виокремленням зазначеної категорії в окрему проблему, спостерігається тенденція зростання наукового інтересу до феномену ввічливості з боку філософії, етики, культурної антропології, психології, етнопсихології, культурології, антропології, психолінгвістики, соціолінгвістики, прагматики, прикладної лінгвістики, теорії комунікації. Проте на сучасному етапі розвитку філологічних знань чисельні наукові розвідки ввічливості продиктовані не тільки потребами зміщення акценту на міждисциплінарний характер досліджень, а й необхідністю студіювання зазначеного феномену в окремих дискурсивних практиках, зокрема, ток-шоу Ларі Кінга.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Філологічні дебати, започатковані в 1978 році дослідниками П. Браун і С. Левінсоном у вигляді окремої частини до роботи про соціальну взаємодію наприкінці ХХ століття набувають оновленого концептуального наповнення в роботах, присвячених дослідженню ввічливості та вивченню її різних аспектів дослідниками вітчизняного, пострадянського та зарубіжного простору (Н. Бабич, М. Білоус, С. Богдан, В. Литовченко, О. Мельничук, О. Миронюк, Н. Плющ, М. Стельмахович, М. Телеки, Т. Чмут, В. Шинкарук, Х. Арндт, Ш. Блюм-Кулька, Е. Гуді, К. Еліх, Г. Каспер, Ф. Кульмас, А. Кашер, Т. Кочман,

Р. Лакофф, М. Сіфіану, Р. Уоттс, Б. Фрейзер, Дж. Хаус, Дж.-Р. Хванг та ін.). В умовах сьогодення науковці А. Байрактароглу, О. Дончева-Навратілова, Дж. Ілен, А. Кнап-Потхоф, Дж. Ліч, М. Лочер, С. Мілз, Р. Повольна, М. Сіфіану, М. Ференчік, С. Фукушіма, Г. Хелд, Дж. Холмз та ін. не тільки репрезентують комплексний аналіз вже існуючих підходів до трактування поняття «ввічливість», а й пропонують оновлені візії й напрямки подальшої розробки ввічливості, наприклад механізмів реалізації її інтенціонального аспекту у процесі інтеракційного спілкування, спрямованого на встановлення і підтримання міжособистісного контакту.

Як відомо, у результаті ретельного дослідження чисельних прикладів з англійської, целтальської та тамільської мов П. Браун і С. Левінсон виокремлюють моделі вибору для мовця і постулюють п'ятнадцять стратегій позитивної ввічливості, які зорієнтовані на встановлення спільності інтересів співрозмовників з метою полегшення міжособистісної взаємодії, акцентуючи увагу на її кооперативному аспекті, слугують укріпленню сумісних дій комунікантів, а також виступають засобом свідомого цілеспрямованого стимулювання спілкування.

Отже, метою цієї розвідки є аналітична процедура компліментарних висловлювань як одного із засобів актуалізації стратегій позитивної ввічливості у дискурсивному просторі ток-шоу Ларі Кінга, зокрема стратегії «Помічай та приділяй увагу адресатові (його інтересам, бажанням, потребам, речам тощо)» (Notice, attend to H (his interests, wants, needs, goods, etc.))

Виклад основного матеріалу дослідження. Стратегія «Помічай та приділяй увагу адресатові (його інтересам, бажанням, потребам, речам тощо)» охоплює ситуації, в яких адресанту слід виявити увагу до помітних змін у житті адресата або незвичайних предметів, що йому належать, наприклад: *Goodness, you cut your hair! (...) By the way, I came to borrow some flower; You must be hungry, it's long time since breakfast. How about some lunch?; What a beautiful vase this is! Where did it come from?* [8, 103].

На думку Р. Чена, головною формою прояву даної стратегії, що демонструє інтерес до адресату, є комплімент [9] (у перекл. з

франц. *compliment* вітання) – люб’язний, приємний вислів з похвалою, схваленням [6, 346]. Комплімент визначається Дж. Голмсом як «мовленнєвий акт, що експліцитно чи імпліцитно висловлює схвалення комусь окрім самого мовця, як правило, адресату за якусь чесноту (власність, якість, здібність, т.д.), яка позитивно оцінюється мовцем і адресатом» [10, 465-66].

Зауважимо, що мовленнєвий акт (МА) компліменту складає предмет жвавого наукового інтересу багатьох дослідників у сучасній лінгвістиці, одним із головних завдань яких є здійснення спроби розмежування його з МА схвалення та лестощів. Деякі вчені розрізняють компліментарне висловлення і схвалення за ступенем суб’єктивності: схвалення є об’єктивним, комплімент суб’єктивним [7], а комплімент і лестощі – за мотивацією: комплімент є проявом доброзичливості, а лестощі – прагненням ошукати співрозмовника [2]. Ми вважаємо, що розділення категорій «комплімент» і «лестощі» у даній роботі не є доцільним, враховуючи той факт, що учасники і ведучий ток-шоу «Ларі Кінг у прямому ефірі» позбавлені мотивації лицемірного вихваляння задля отримання власної користі. Саме зазначена причина пояснює відсутність випадків лестощів і прагнення мовця донести до адресата нещирість свого компліменту. Також не є релевантним розмежування МА похвали і компліменту, адже як похвала, так і комплімент об’єднані спільною позитивною оцінкою мовцем адресата, його дій і / або якостей, і та обставина, що пропозиційний зміст компліменту, як правило, втілює оцінне судження, робить компліментарний ілокутивний акт подібним за формою до ілокутивних актів похвали, схвалення, захоплення. Принципова відмінність ілокутивної сили компліменту, як зазначає М. Колодько, «полягає в тому, що її обов’язковими компонентами є додаткові ілокутивні цілі: а) виразити позитивний інтенційний стан, репрезентативний зміст якого становить позитивне оцінне судження; б) виразити намір / бажання / прагнення принести задоволення адресату; в) виразити позитивне ставлення до адресата» [3, 93]. Проте у даній статті єдиною ознакою, яка уможливорює чітку диференціацію між компліментом і похвалою є безпосередній зв’язок об’єкта позитивної оцінки з адресатом, адже «можна хвалити когось/щось, схвалювати щось,

захоплюватись кимось/чимось, що не має ніякого відношення до адресата, але не можна сказати комплімент людині, яка не присутня при розмові» [3, 93].

У більшості лінгвістичних досліджень комплімент вважають мовленнєвим актом, якому притаманна поліфункціональна спрямованість. Так, його основна прагматична функція, на думку К.Мудрової, полягає в тому, щоб налагодити контакт і підтримати хороші стосунки [5, 189], при цьому не менш важливим є також змінення емоційного стану адресата, тобто справлення на нього позитивного враження. Кербрат-Оречіні вважає компліменти «вербальними подарунками» («verbal gifts») Kerbrat-Orecchioni [11], чие призначення полягає у покращенні обличчя реципієнта, спрямованості на ведення переговорів або ствердження солідарності між слухачем і мовцем та заохочення до поведінки, яка є бажаною в конкретних ситуаціях. В. В. Траверсо досліджує прагматичні можливості компліментів як засобу започаткування спілкування (conversation openers) [12]. Проте М. Сіфіанову детермінує компліменти, перше за все, як «яскравий приклад стратегії позитивної ввічливості «Помічай та приділяй увагу адресатові (його інтересам, бажанням, потребам, речам тощо», адже компліменти свідчать про ідентифікацію і реакцію на потреби та інтереси реципієнта, а також спробу створення у адресата комфортного відчуття» [13, 396].

У межах даної стратегії доволі чисельну групу складають компліментарні висловлювання, що стосуються зовнішньому вигляду особи у цілому: *LARRY KING: You look good, Mattie. How are you feeling?* (Interview with Mattie Stepanek; Aired February 17, 2003); *LARRY KING: You look pretty. I mean you're attractive. You're a beautiful girl* (Interview with Erik and Tammi Menendez; Aired January 12, 2006).

До цієї ж групи відносяться компліменти щодо окремих елементів одягу, який поряд із зовнішністю формує імідж людини: *LARRY KING: I like the shirt. I like that color blue on you. TOBBY KEITH: Thank you, and Larry, I like your shirt, too.* (Interview with Country Singer Toby Keith; Aired January 21, 2004); *LARRY KING: Nice suspenders, too* (Interview with Rick Warren; Aired March 22, 2005).

Позитивна стратегія 1 також репрезентована групою компліментів, чие призначення лежить у площині виявлення уваги до особистісної природи співрозмовника та його характеристики як індивіда і суб'єкта соціокультурного життя, що розкривається в контекстах соціальних відносин, спілкування і предметної діяльності: *LARRY KING: You are an interesting person* (Interview with Janet Jackson; Aired November 6, 2010); *LARRY KING: You're are an unusual guy* (Interview with Eric Clapton; Aired October 12, 2007). При цьому найбільш поширеними є компліментарні висловлювання, що характеризують такі риси співрозмовників, як :

- почуття гумору (*LARRY KING: I mean you are funny. You're very funny* (Al Pacino Interview; Aired June 15, 2007));
- чесність (*LARRY KING: You are an honest man. I appreciate your honesty* (Could Autism be Caused by Child Vaccinations?; Aired March 6, 2008));
- розум (*LARRY KING: You are smart, you went to Princeton. You weren't show biz* (Brooke Shields Interview; Aired December 6));
- щедрість, доброту (*PARKER: You're a generous man* (Interview with actress Sarah Jessica Parker; Aired February 25, 2004));
- сміливість (*LARRY KING: KING: You are a courageous young lady and we salute you* (Interview with Dean Cain; Aired March 28, 2002)).

Ретельна аналітична процедура компліменту як засобу реалізації позитивної стратегії 1 в ток-шоу Ларі Кінга свідчить про те, що поряд з персонально адресованими компліментами співрозмовнику (*LARRY KING: Well, do you date? Are you - you're a single, attractive, talented woman. MINNELLI: Yes, but I - thank you* (Interview with Liza Minnelli;Aired October 5, 2010)), доволі значну групу складають випадки схвальних оцінних висловлювань, призначених видатним політикам та діячам культури і мистецтва, які не присутні на програмі Ларі Кінга або пішли з життя, наприклад: *LARRY KING: He was something, wasn't he? GREY: He was a very special guy. Very gifted and special* («Dancing With The Stars» Competitors Discuss Challenges,

Triumphs; Aired November 11, 2010). Саме цей приклад яскраво ілюструє прокоментовану вище відмінність між компліментом і похвалою.

Матеріал, репрезентований у дискурсивному просторі інтерв'ю Ларі Кінга уможливорює виокремлення компліментів, що за формою є непоширеними, тобто містять мінімальний мовленнєвий акт, наприклад: *LARRY KING: It's a pleasure to welcome to «LARRY KING LIVE», on our special Saturday night edition, Adrian Fenty. He's the mayor of the District of Columbia. **You look good tonight*** (Celebrating the Obama Inauguration; Aired January 17). Поширеними вважаються ті компліменти, що окрім мінімального МА включають додатковий МА, який слугує своєрідною ілюстрацією виявлення свого захоплення й підкріпленням думки: *LARRY KING: **Your movie career is very interesting. You do deep roles. You did that wonderful film. I thought you had the Academy Award nomination for, that you did with Clint about that woman who lost a child*** (Angelina Jolie Opens Up; Aired December 8, 2010).

Ряд дослідників виокремлюють «прямі» і «непрямі» компліменти, при цьому «прямими» вважаються компліменти, у яких позитивна оцінка адресата виражена у локутивному акті експліцитно, наприклад: *LARRY KING: And you will succeed, because **you're a good guy.*** *_SEINFELD: Thank you, Larry. **And you're a good man too*** (Interview with Comedian Jerry Seinfeld; Aired September 25, 2010). Зазначимо, що в аспекті експліцитного чи імпліцитного вираження компліментів у дослідженні були ідентифіковані випадки, в яких компліментарний характер проглядався крізь зміст висловлювання, загальної мовленнєвої ситуації, загальних фонових знань учасників комунікації, і компліменти у дискурсивній практиці ток-шоу є не завуальованими, тобто прямими, наприклад: *BRAND: **You stand astride world news, a colossus. How can you be pursued or followed?*** (Interview with Russell Brand; Aired November 19);

Окрім стриманої емоційності характерною рисою компліментів, що атрибутуються першій стратегії позитивної ввічливості, є також жартівливість, адже саме добре почуття гумору, на думку Ларі Кінга, є одним із якостей, яким повинен володіти гість, щоб ток-шоу було успішним [50-летие творческой деятельности, дал інтервью коллегам по каналу Си-эн-эн]: *MINNELLI: Larry,*

I've learned that I'm never getting married again. There's no good reason for it. So I intend to have a 17-year-old whose name I don't know, right? I intend to have a 35-year-old who's an intellectual and marvelous to talk to. And I intend also to have guys about 93, with one foot in the grave and one foot on a banana peel. What else can I say? **LARRY KING: You are an angel** (Interview with Liza Minnelli; Aired October 5, 2010).

Предметом уваги нашого дослідження є також тактики реалізації стратегій ввічливості, які, на думку ряду вчених, пов'язані з мовним наповненням комунікативних ходів [1, 207], зокрема мовленнєві особливості оцінних висловлювань, що прямо виражають ілюктивну силу компліменту, спрямованого на актуалізацію стратегії позитивної ввічливості «Помічай та приділяй увагу адресатові (його інтересам, бажанням, потребам, речам тощо)». Найбільш поширеним лексичним засобом вираження позитивної оцінки є лексична одиниця, що належить до такої частини мови, як прикметник (good, nice, special, wonderful, lovely): **LARRY KING: Do you feel as good as you look?** (Interview with Liza Minnelli; Aired October 5, 2010).

Слід зауважити на широкій представленості у цій групі компліментів прислівника-інтенсифікатора *very*, який у сучасній англійській мові є одним із найбільш поширених модифікаторів прикметника, що підсилює кількісний параметр вираженої якості. Проте, на нашу думку, цей інтенсифікатор є нейтральним і не надає компліменту додаткового експресивного відтінку. Саме з цієї причини зазначена мовленнєва тактика розглядається нами в контексті стратегії позитивної ввічливості «Помічай та приділяй увагу адресатові (його інтересам, бажанням, потребам, речам тощо)»: **LARRY KING: And you're a very good actor** (Interview with Rickles; Aired May 24, 2007); **LARRY KING: You're very funny** (Al Pacino Interview; Aired June 15, 2007).

Ефективним засобом мовленнєвої реалізації цієї стратегії виступає подвійне заперечення, утворене за допомогою заперечної частки *not* і прикметника з іменником у поєднанні з еліптичними конструкціями, наприклад: **MINNELLI: So I got a job. LARRY KING: Doing? MINNELLI: Best foot**

forward. LARRY KING: Not a bad job (Interview with Liza Minnelli; Aired October 5, 2010).

Висновки з дослідження і перспективи. Таким чином, проведений аналіз першої стратегії позитивної ввічливості у дискурсивному просторі ток-шоу дає можливість дійти висновку, що останній притаманні певні особливості, а саме: різноплановий тематичний ареал компліментів, взаємний характер схвальної оцінки (тобто адресатом, якому призначається компліментарне висловлення виступає як гість ток-шоу, так і ведучий Ларі Кінг); серйозність і стриманість емотивної оцінки, жартівливість, коротка форма, домінування безпосередньої спрямованості компліментів і переважання компліментарних висловлень, репрезентованих в прямих МА, які зумовлені специфікою дискурсивних характеристик ток-шоу. До мовних засобів, що використовуються для реалізації стратегії надання уваги адресату у дискурсі ток-шоу, відносяться такі лексичні засоби, як прикметники, дієслова, іменники, прислівники з семою позитивності; інтенсифікатор *very*, а також подвійне заперечення та еліпсис.

Література:

1. Гойхман О. Я. Речевая коммуникация / О. Я. Гойхман, Т. М. Надеина. – М.: ИНФРА, 2001. – 272 с.
2. Карасик В. И. Язык социального статуса / Владимир Ильич Карасик. – М.: ИТДГК “Гнозис”, 2002. – 333 с.
3. Колодько М.К. Комплімент і похвала в сучасній лінгвопрагматичі / М.К.Колодько// Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова. Серія № 9. Сучасні тенденції розвитку мов. – Випуск 8: збірник наукових праць / за ред. проф. В. І. Гончарова. – К.: Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2012. – С. 93 – 99.
4. Кинг Л. Интервью коллегам по каналу Си-эн-эн в честь 50-летия творческой деятельности / Ларри Кинг [Электронный ресурс] // Режим доступа: <http://fakty.ua/36793-larri-king-quot-kogda-mne-bylo-pyat-let-ya-zakryvalsya-v-tualete-i-voobrazhaya-sebya-znamenitym-diktorom-vecshal-ottuda-quot>

5. Мудрова Е.В. Комплимент как первичный речевой жанр / Мудрова Екатерина Владимировна [Электронный ресурс] // Режим доступа: <http://library.cie.ru/file.php/dd52a01d7d4dabaf175a66bd641264cb.pdf?load=true>

6. Словник іншомовних слів / за ред. О. С. Мельничука. – К.: Головна редакція АН УРСР, 1975. – 775 с.

7. Серебрякова Р. В. Национальная специфика речевых актов комплимента и похвалы в русской и английской коммуникативных культурах: дисс. канд. филол. наук : 10.02.19 / Р. В. Серебрякова. – Воронеж, 2002. – 202 с.

8. Brown P. Politeness: Some Universals in Language Use / P. Brown, S. Levinson. – L.; NY, etc. : CUP, 1987. – 345 p.

9. Chen R. Responding to compliments. A contrastive study of politeness strategies between American English and Chinese speakers / R. Chen // Journal of Pragmatics. – 1993. – № 20. – P. 49–75.

10. Holmes J. Compliments and Compliment Responses in New Zealand English / J. Holmes // Anthropological Linguistics. – 1987. – № 28. – P. 458–508.

11. Kerbrat-Orechioni C. Les actes de langage dans le discours / Catherine Kerbrat-Orechioni. – Paris: Armand Colin, 2008. – 200 p.

12. Sifianou M. “Oh! How appropriate”. Compliments and politeness / M. Sifianou // Linguistic politeness across boundaries. The case of Greek and Turkish. – P. – 391– 430.

13. Traverso V. La conversation familière. Analyse pragmatique des interactions / Veronique Traverso. – Lyon: Presses Universitaires de Lyon, 1996. – 254 p.

Човганюк М.М. Реалізація стратегій позитивної ввічливості у дискурсивному просторі ток-шоу: комплімент

Анотація. У статті наведено докладний аналіз першої стратегії позитивної ввічливості у дискурсивному просторі ток-шоу Ларі Кінга, зокрема стратегії «Помічай та приділяй увагу адресатові (його інтересам, бажанням, потребам, речам тощо)» та окреслено її основні характеристики.

Значну увагу автор статті приділяє компліменту, що є головною формою прояву даної стратегії, а також тактикам реалізації стратегій ввічливості та мовним засобам, що використовуються для її імплементації.

Ключові слова: стратегія позитивної ввічливості, дискурсивний простір ток-шоу, комплімент, мовленнєвий акт компліменту, мовний засіб.

Човганюк М.М. Реализация стратегий позитивной вежливости в дискурсивном пространстве ток-шоу: комплимент

Аннотация. В статье приведен подробный анализ первой стратегии позитивной вежливости в дискурсивном пространстве ток-шоу Лари Кинга, в частности стратегии «Замечай и уделяй внимание адресату (его интересам, желаниям, потребностям, вещам и т.д.)» и определены ее основные характеристики.

Значительное внимание автор статьи уделяет комплименту, что является главной формой проявления данной стратегии, а также тактикам реализации стратегий вежливости и языковым средствам, которые используются для ее имплементации.

Ключевые слова: стратегия позитивной вежливости, дискурсивное пространство ток-шоу, комплимент, речевой акт комплимента, языковое средство.

Chovhanyuk M. M. Strategies of Positive Politeness in the Discursive Space of the Talk Show: A Compliment

Summary. The article provides a detailed analysis of the first strategy of positive politeness in the discursive space of Larry King's talk show, in particular the strategy «Notice, attend to H (his interests, wants, needs, goods, etc.)» and defines its basic characteristics.

The author pays attention to the compliment, which is the main form of expressing of this strategy, and also tactics of politeness strategies realization and linguistic means, used for its implementation.

Key words: strategy of positive politeness, the discursive space of the talk show, compliment, speech act of the compliment, speech pattern.